

Tematikus összeállítás

STEAM (Science–Technology–Engineering–Art–Mathematics) TUDOMÁNYOS ÉS ALKOTÓI–MŰVÉSZI MEGKÖZELÍTÉSEKET INTEGRÁLÓ NÉZŐPONTOK AZ ÉPÍTÉSZETBEN

VIEWPOINTS INTEGRATING SCIENTIFIC AND CREATIV-ARTISTIC APPROACHES IN ARCHITECTURE

VENDÉGSZERKESZTŐK: SZABÓ LEVENTE, SAXON SZÁSZ JÁNOS

BEVEZETŐ

INTRODUCTION

Szabó Levente

a Széchenyi Irodalmi és Művészeti Akadémia rendes tagja, DLA, tanszékvezető egyetemi tanár
Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Építészmérnöki Kar Középülettervezési Tanszék, Budapest
szabo.levente@epk.bme.hu

ÖSSZEFOGLALÁS

A Széchenyi Irodalmi és Művészeti Akadémia Építőművészeti Osztályának nyolc tagja írásában arra vállalkozott, hogy felvillantsa az építészet kulturális dimenzióinak általuk fontosnak tartott, művelt vagy kutatott aspektusait. A tanulmányok éppúgy foglalkoznak az építészet határterületi kapcsolódásaival, mint elméleti kérdéseivel vagy az épített örökség továbbélésének különféle megközelítéseivel.

ABSTRACT

Eight members of the Department of Architecture of the Széchenyi Academy of Letters and Arts in their articles discuss the aspects of the cultural dimensions of architecture they consider important, practise or research. The articles deal with the frontier areas of architecture, the theoretical aspects of it, and the different approaches of the afterlife of architectural heritage.

Kulcsszavak: zene és építészet, ornamentika, városépítészet, családi ház, digitális rajz, örökségvédelem, modern műemlékvédelem, emlékezet

Keywords: music and architecture, ornament, urban planning, family house, digital drawing, heritage protection, modern monument protection, memory

A lapszám valamennyi írása az építészetről szól. Ugyanakkor akaratlanul is kifejezik azt a sokszínűséget, amely az építészeti gyakorlat, kutatás vagy éppen oktatás különféle módszereire, iskoláira, megközelítéseire jellemző. A szerzők túlnyomó része egyetemi oktató vagy kutató, s megint csak legtöbbször egykor vagy a mai napig gyakorló, alkotó építész. Épp e hármas létforma: az alkotóé, a kutatóé és az oktatóé eredményezi az írások műfajának, fókuszának, tárgyának és végkövetkeztetéseinek gazdagságát és széleskörűségét.

A nyolc írást, noha csak utólag, mégis érdemesnek tűnt egy ívre felfűzni, és három tematikus csoportba rendezni. Az első két tanulmány mutat rá talán legteljesebben az építészet gazdag kulturális beágyazottságának két határterületére: a zene és építészet, majd az ornamentika és építészet kapcsolatait értelmezve az elmélet és a gyakorlat felől egyaránt. A második egységbe három írás tartozik, amelyek teoretikus megközelítéseikkel tűnnek ki leginkább: előbb az urbanisztika poétikus, „városlények” felőli analogikus elgondolása, majd a családi ház mint lakhatási műfaj erőteljes kritikája, végül a digitális a kézi rajzolással ötvöző alkotói metódus bemutatása körül érvelve. A harmadik blokk az épített örökség különféle aspektusait mutatja be a margitszigeti kolostorrom, majd egy brnói modernista műemléki villa megújításán keresztül, végül egy írás az emblematikus budapesti és egy, talán kevésbé ismert linzi ideiglenes emlékezetprojektet hasonlítja össze.

Az írások első „blokkjába” két dolgozat tartozik, indokolt volt velük indítani az összeállítást. Ezek az írások mutatnak rá ugyanis leginkább arra a tágasságra, amit az építészet művelése jelenthet, messze nem teljeskörűen utalva azokra a kulturális kölcsönkapcsolatokra, amelyek nélkül az építészetről elsősorban csak mint mérnöki-műszaki tevékenységről beszélhetnénk. Mátrai Péter hang-zenei kísérletei végigkísérték építészeti pályafutását. Különlegesen izgalmasak azok a zenei performanszai, projektjei, amelyek építészeti, téri aspektusai (vagy a téma, vagy az előadás helyszíne, vagy az inspirációul választott irodalmi mű sajátosságai okán) letagadhatatlanul építészeti vonatkozásúak. Tanulmányában négy zenei performanszát mutatja be, feltárva azok művészeti indítékait, téri, tárgyi, hangi-zenei megfontolásait és technológiai komponenseit. Sugár Péter hosszú évek óta foglalkozik az ornamentika építészeti aspektusaival. Írásában az évszázados történeti példákon keresztül jut el napjaink kortárs építészetéig, sőt, saját alkotói gyakorlatáig, igazolva, hogy a díszítés, a felületi mintázatok jelentősége nemhogy csökkent, de a modernizmus vagy a posztmodern időszakán túl mintha reneszánszát élné, új és új megjelenési és kifejezésformákban öltve testet.

Az összeállítás írásainak középső csoportját alkotó szövegek – habár igencsak eltérő megközelítésekben és léptékekben, de mégiscsak – az építészet elméleti kereteinek szélesítését, ajánlják figyelmünkbe. Meggyesi Tamás urbanista különleges, poétikus megközelítésével kalauzolja el az olvasót az általa bevezetett „ut-

calények” világában. Érvelése, hogy az épített terek, városok vizsgálatát célszerű nem csupán analitikus, de analogikus megközelítésekkel is elvégezni, mert ezektől a szokatlan nézőpontoktól izgalmas és inspiráló tanulságok várhatók. Tanulmánya nemcsak az építészetelméletből jól ismert teoretikusokra, de a világhírű rendező, Peter Brook elméleteire is támaszkodva vázolja fel a városértelmezés egy lehetséges, analogikus interpretációját. Koszorú Lajos is városléptékű koncepciók szerzője, írásában azonban ezúttal egy kisebb lépték, a családi ház felé fordul. A magyarországi lakásállomány elemzése során arra a következtetésre jut, hogy a családi házas létforma bizonyos értelemben túlhaladott, és számos (demográfiai, gazdasági, fenntarthatósági) szempont indokolja az újabb családi házas telkek kijelölése helyett a sűrűbb beépítések alkalmazását a jövőben. Végül, az egymással mégoly laza, mégis az építészet elméleti megközelítéseit reprezentáló tanulmányok sorában a harmadik Magyar Péteré, aki gazdag életművét az utóbbi időben a kézi rajzolás és a szinte egyeduralkodóvá váló digitális ábrázolás kreativitást elősegítő aspektusát ötvöző, tableten történő vázlatkészítési gyakorlatát mutatja be. Rövid szövegét nem csupán illusztrálja mellékelt rajzsorozata, de utóbbi az egész lapszám belső arányát is helyrebillenti, hiszen a szerzők zöme elméleti és oktatói munkája mellett elsősorban gyakorló, azaz rajzokat, terveket és az azokból megvalósuló tereket létrehozó alkotó építész.

A tanulmányok között egymást erősíti három írás, amelyek mindegyike eltérő korok örökségértelmezéseivel foglalkozik. Roth János vezető tervezője volt a margitszigeti domonkos apácakolostor és királyi udvarhely rekonstrukciójának. Ennek a jelentős emlékünknak a kutatása és műemléki helyreállítása önmagában is kultúrtörténeti jelentőségű. Az egykori tervpályázaton nyertes művek szellemének megfelelő alkotás, noha teljes egészében nem készült el, mégis tanulságos példája a műemléki rekonstrukciók szükségképp az örökséget a mindenkori jelenből tekintő, abban reprezentáló megközelítéseinek. Nagy Iván írásában egy időben hozzánk közelebbi, de nem kevésbé fontos műemlék, a Mies van der Rohe által tervezett, 1930-ban felépült brnói Tugendhat-villa áll, amelyet hányattatott sorsát követően a közelmúltban, egy nemzetközi kutatócsoport tagjainak együttes munkája eredményeképp megvalósuló előkészítés után újítottak fel. Ennek a különlegesen alapos rekonstrukciónak a tanulságait elemzi és értékeli a tanulmány. Az összeállítást saját írásom zárja, amelyben két ideiglenes emlékezetprojekt eszközeinek és hatásának összehasonlítására teszek kísérletet. A budapesti Hősök terén 1989-ben egykori akadémikustársunk, Rajk László és Bachmann Gábor által tervezett, a Múcsarnok épületét a néhány órás esemény időtartamára eltakaró újratemetési díszlet, valamint a 2009-ben Linzben Hito Steyerl és munkatársai által megvalósított *In our midst* elnevezésű projekt kerül egymás mellé a tanulmányban. Míg az előbbi elfed, becsomagol, átlényegít, az utóbbi a náci múlttal terhelt épület homlokzatfelületeit bontotta meg, alakította át néhány hónapra, de ellentétes eszközeik ellenére

ugyanúgy, az épített térben megvalósuló, azt módosító emlékezetprojekteként tekinthetünk rájuk.

A Széchenyi Irodalmi és Művészeti Akadémia Építőművészeti Osztály tagjai, a szerzők bíznak abban, hogy írásaikkal hozzájárulhatnak a *Magyar Tudomány* egyik fő célkitűzéséhez, azaz az egyes tudományterületek közötti kapcsolatok felmutatásához és ahhoz a párbeszédhez, amely a tudományos és alkotói-művészi megközelítéseket integráló nézőpontok széles körű elismerésének elősegítéséhez vezet.